

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ചതുർദശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര
പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

॥ ചതുർദശഃ സർഗഃ ॥

കൈകേയോ രാജ്ഞഃ സത്യേ ദൃഢതരാവസ്ഥാനായ പ്രേരണം
നിജപ്രാർഥിതവരപൂർത്തയേ തം പ്രതി ദുരാഗ്രഹപ്രകടനം ച,
അന്തഃപുരദ്വാരമാഗത്യ വസിഷ്ഠേന സുമന്ത്രസ്യ
മഹാരാജസന്നിധൗ പ്രേഷണം രാജാജ്ഞയാ സുമന്ത്രസ്യ
ശ്രീരാമമാനേതും തതോ ഗമനം ച

പുത്രശോകാർദിതം പാപാ
വിസംജ്ഞം പതിതം ഭൂവി |
വിചേഷ്ടമാനമുത്പ്രേക്ഷ്യ
ഐക്ഷ്യാകമിദമബ്രവീത് || 2.14.1 ||

പാപം കൃത്യേവ കിമിദം
മമ സംശ്രുത്യ സംശ്രവം |
ശേഷേ ക്ഷിതിതലേ സന്നഃ
സ്ഥിത്യാം സ്ഥാതും ത്വമർഹസി || 2.14.2 ||

ആഹുഃ സത്യം ഹി പരമം
ധർമം ധർമവിഭോ ജനാഃ |
സത്യമാശ്രിത്യ ച മയാ
ത്വം ധർമം പ്രതിചോദിതഃ || 2.14.3 ||

സംശ്രുത്യ ശൈബ്യഃ ശൃണായ
 സ്വാം തനും ജഗതീപതിഃ |
 പ്രദായ പക്ഷിണേ രാജാ
 ജഗാമ ഗതിമുത്തമാം || 2.14.4 ||

തഥാ ഹൃലർകസ്തേജസ്വി
 ബ്രാഹ്മണേ വേദപാരഗേ |
 യാചമാനേ സ്വകേ നേത്രേ
 ഉദ്ധൃത്യാവിമനാ ദദൗ || 2.14.5 ||

സരിതാം തു പതിഃ സ്വൽപാം
 മർയാദാം സത്യമൻവിതഃ |
 സത്യാനുരോധാത് സമയേ
 വേലാം സ്വാം നാതിവർത്തതേ || 2.14.6 ||

സത്യമേകപദം ബ്രഹ്മ
 സത്യേ ധർമഃ പ്രതിഷ്ഠിതഃ |
 സത്യമേവാക്ഷയാ വേദാഃ
 സത്യേനാവാപ്യതേ പരം || 2.14.7 ||

സത്യം സമനുവർത്തസ്വ
 യദി ധർമേ ധൃതാ മതിഃ |
 സ വരഃ സഹലോ മേഘ്സ്തു
 വരദോ ഹൃസി സത്തമ || 2.14.8 ||

ധർമസ്യവാദികാമാർഥം
 മമ ചൈവാദിചോദനാത് |
 പ്രവ്രാജയ സുതം രാമം
 ത്രിഃ ഖലു ത്വാം ബ്രവീമ്യഹം || 2.14.9 ||

സമയം ച മമാർയേമം
 യദി ത്വം ന കരിഷ്യസി |
 അഗ്രതസ്തേ പരിത്യക്താ
 പരിത്യക്ത്വാമി ജീവിതം || 2.14.10 ||

ഏവം പ്രചോദിതോ രാജാ
 കൈകേയോ നിർവിശങ്കയാ |
 നാശകത് പാശമുന്മോക്തും
 ബലിരിന്ദ്രകൃതം യഥാ || 2.14.11 ||

ഉദ്ഭ്രാന്തഹൃദയശ്ചാപി
 വിവർണ്ണവദനോഭവത് |
 സ ധൂർയോ വൈ പരിസ്പന്ദൻ
 യുഗചക്രാന്തരം യഥാ || 2.14.12 ||

വികലാഭ്യാം ച നേത്രാഭ്യാ -
 മപശ്യന്നിവ ഭൂമിപഃ |
 കൃച്ഛാദ് ധൈര്യേണ സംസ്തഭ്യ
 കൈകേയീമിദമബ്രവീത് || 2.14.13 ||

യസ്തേ മന്ത്രകൃതഃ പാണി -
 രഗ്നൗ പാപേ മയാ ധൃതഃ |
 സന്ത്യജാമി സ്വയം ചൈവ
 തവ പുത്രം സഹ ത്വയാ || 2.14.14 ||

പ്രയാതാ രജനീ ദേവി
 സൂർയസ്യാദയനം പ്രതി |
 അഭിഷേകായ ഹി ജന -
 സ്ത്വരയിഷ്യതി മാം ധ്രുവം || 2.14.15 ||

രാമാഭിഷേകസംഭാരൈ -

സ്തദർഥമുപകൽപിതൈഃ |

രാമഃ കാരയിതവ്യോ മേ

മൃതസ്യ സലിലക്രിയാം || 2.14.16 ||

സപുത്രയാ ത്വയാ നൈവ

കർതവ്യാ സലിലക്രിയാ |

വ്യാഹന്താസ്യശുഭാചാരേ

യദി രാമാഭിഷേചനം || 2.14.17 ||

ന ശക്തോദ്യാസ്മ്യഹം ഭൃഷ്ടം

ഭൃഷ്ട്വാ പൂർവം തഥാമുഖം |

ഹതഹർഷം തഥാനനം

പുനർജനമവാങ്മുഖം || 2.14.18 ||

താം തഥാ ബ്രുവതസ്തസ്യ

ഭൂമിപസ്യ മഹാത്മനഃ |

പ്രഭാതാ ശർവരീ പുൺയാ

ചന്ദ്രനക്ഷത്രമാലിനീ || 2.14.19 ||

തതഃ പാപസമാചാരാ

കൈകേയീ പാർഥിവം പുനഃ |

ഉവാച പരുഷം വാക്യം

വാക്യജ്ഞാ രോഷമൂർച്ഛിതാ || 2.14.20 ||

കിമിദം ഭാഷസേ രാജൻ

വാക്യം ഗരരുജോപമം |

ആനായയിതുമക്ലിഷ്ടം

പുത്രം രാമമിഹാർഹസി || 2.14.21 ||

സ്ഥാപ്യ രാജ്യേ മമ സുതം
 കൃത്വാ രാമം വനേചരം |
 നിഃസപതാം ച മാം കൃത്വാ
 കൃതകൃത്യോ ഭവിഷ്യസി || 2.14.22 ||

സ തുന്ന ഇവ തീക്ഷ്ണേന
 പ്രതോദേന ഹയോത്തമഃ |
 രാജാ പ്രചോദിതോഭീക്ഷ്ണം
 കൈകേയോ വാക്യമബ്രവീത് || 2.14.23 ||

ധർമബന്ധേന ബദ്ധോഽസ്മി
 നഷ്ടാ ച മമ ചേതനാ |
 ജ്യേഷ്ഠം പുത്രം പ്രിയം രാമം
 ദ്രഷ്ടുമിച്ഛാമി ധാർമികം || 2.14.24 ||

തതഃ പ്രഭാതാം രജനീ -
 മുദിതേ ച ദിവാകരേ |
 പുണ്യേ നക്ഷത്രയോഗേ ച
 മുഹൂർത്തേ ച സമാഗതേ || 2.14.25 ||

വസിഷ്ഠോ ഗുണസമ്പന്നഃ
 ശിഷ്യഃ പരിവൃതസ്തഥാ |
 ഉപഗൃഹ്യാശു സംഭാരാൻ
 പ്രവിവേശ പുരോത്തമം || 2.14.26 ||

സികൃതസമ്മാർജ്ജിതപഥാം
 പതാകോത്തമഭൂഷിതാം |
 സംഹൃഷ്ടമനുജോപേതാം
 സമൃദ്ധവിപണാപണാം || 2.14.27 ||

മഹോത്സവസമയൗക്താം
 രാഘവാർഥേ സമുത്സുകാം |
 ചന്നാഗുരുധൂപൈശ്ച
 സർവതഃ പരിധൂമിതാം || 2.14.28 ||

താം പുരീം സമതിക്രമ്യ
 പുരന്ദരപുരോപമാം |
 ദദർശാന്തഃപുരം ശ്രീമാൻ
 നാനാധ്വജഗണായുതം || 2.14.29 ||

പൗരജാനപദാകീർണം
 ബ്രാഹ്മണൈരുപശോഭിതം |
 യഷ്ടിമദ്ഭിഃ സുസമ്പൂർണം
 സദശൈഃ പരമാർചിതൈഃ || 2.14.30 ||

തദന്തഃപുരമാസാദ്യ
 വൃതിചക്രമ തം ജനം |
 വസിഷ്ഠഃ പരമപ്രീതഃ
 പരമർഷിഭിരാവൃതഃ || 2.14.31 ||

സ ത്വപശ്യദ് വിനിഷ്ഠ്ക്രാന്തം
 സുമന്ത്രം നാമ സാരഥിം |
 ദ്വാഭേ മനുജസിംഹസ്യ
 സചിവം പ്രിയദർശനം || 2.14.32 ||

തമുവാച മഹാതേജഃ
 സൂതപുത്രം വിശാരദം |
 വസിഷ്ഠഃ ക്ഷിപ്രമാചക്ഷ്യ
 നൃപതേർമാമിഹാഗതം || 2.14.33 ||

ഇമേ ഗംഗോദകഘടാഃ

സാഗരേഭ്യശ്ച കാഞ്ചനാഃ |

ഔദുംബരം ഭദ്രപീഠ -

മഭിഷേകാർഥമാഹൃതം || 2.14.34 ||

സർവബീജാനി ഗന്ധാശ്ച

രത്നാനി വിവിധാനി ച |

ക്ഷൗദ്രം ദധി ഘൃതം ലാജാ

ദർഭാഃ സുമനസഃ പയഃ || 2.14.35 ||

അഷ്ടൗ ച കന്യാ രൂപിരാ

മത്തശ്ച വരവാരണഃ |

ചതുരശ്വോ രഥഃ ശ്രീമാൻ

നിസ്ത്രിംശോ ധനുരുത്തമം || 2.14.36 ||

വാഹനം നരസംയുക്തം

ഛത്രം ച ശശിസന്നിഭം |

ശ്വേതേ ച വാലവൃജനേ

ഭൃംഗാരം ച ഹിരണ്മയം || 2.14.37 ||

ഹേമദാമപിനദ്ധശ്ച

കകുദ്മാൻ പാണ്ഡുരോ വൃഷഃ |

കേസരീ ച ചതുർദംഷ്ട്രോ

ഹരിശ്രേഷ്ഠോ മഹാബലഃ || 2.14.38 ||

സിംഹാസനം വ്യാഘ്രതനൂഃ

സമീധശ്ച ഹുതാശനഃ |

സർവേ വാദിത്രസംഘാശ്ച

വേഷ്യാശ്ചാലങ്കൃതാഃ സ്ത്രിയഃ || 2.14.39 ||

ആചാർയാ ബ്രാഹ്മണാ ഗാവഃ
 പുണ്യാശ്ച മൃഗപക്ഷിണഃ |
 പൗരജാനപദശ്രേഷ്ഠാ
 നൈഗമാശ്ച ഗണൈഃ സഹ || 2.14.40 ||

ഏതേ ചാൻയേ ച ബഹവഃ
 പ്രിയമാണാഃ പ്രിയംവദാഃ |
 അഭിഷേകായ രാമസ്യ
 സഹ തിഷ്ഠന്തി പാർഥിവൈഃ || 2.14.41 ||

ത്വരയസ്യ മഹാരാജം
 യഥാ സമുദിത്യേഹനി |
 പുഷ്പേ നക്ഷത്രയോഗേ ച
 രാമോ രാജ്യമവാപ്നൂയാത് || 2.14.42 ||

ഇതി തസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
 സൂതപുത്രോ മഹാബലഃ |
 സ്തുവൻ നൃപതിശാർദൂലം
 പ്രവിവേശ നിവേശനം || 2.14.43 ||

തം തു പൂർവോദിതം വൃദ്ധം
 ദ്വാരസ്ഥാ രാജസമ്മതാഃ |
 ന ശേകുരഭിസംരോദ്ധും
 രാജ്ഞഃ പ്രിയചികീർഷവഃ || 2.14.44 ||

സ സമീപസ്ഥിതോ രാജ്ഞ -
 സ്താമവസ്ഥാമജ്ഞതിവാൻ |
 വാഗ്ഭിഃ പരമതുഷ്ടാഭി -
 രഭിഷ്ടോതും പ്രചക്രമേ || 2.14.45 ||

തതഃ സുതോ യഥാപൂർവം
 പാർഥിവസ്യ നിവേശനേ |
 സുമന്ത്രഃ പ്രാഞ്ജലിർഭൂത്വാ
 തുഷ്ടാവ ജഗതീപതിം || 2.14.46 ||

യഥാ നന്ദതി തേജസ്യീ
 സാഗരോ ഭാസ്കരോദയേ |
 പ്രീതഃ പ്രീതേന മനസാ
 തഥാ നന്ദയ നസ്തതഃ || 2.14.47 ||

ഇന്ദ്രമസ്യാം തു വേലായാ -
 മഭിതുഷ്ടാവ മാതലിഃ |
 സോഽജയദ് ദാനവാൻ സർവാം -
 സ്തഥാ ത്വാം ബോധയാമ്യഹം || 2.14.48 ||

വേദാഃ സഹാംഗാ വിദ്യാശ്ച
 യഥാ ഹ്യാത്മഭൂവം പ്രഭും |
 ബ്രഹ്മാണം ബോധയന്ത്യദ്യ
 തഥാ ത്വാം ബോധയാമ്യഹം || 2.14.49 ||

ആദിത്യഃ സഹ ചന്ദ്രേണ
 യഥാ ഭൂതധരാം ശുഭാം |
 ബോധയന്ത്യദ്യ പൃഥിവീം
 തഥാ ത്വാം ബോധയാമ്യഹം || 2.14.50 ||

ഉത്തിഷ്ഠ സുമഹാരാജ
 കൃതകൗതുകമംഗലഃ |
 വിരാജമാനോ വപുഷാ
 മേരോരിവ ദിവാകരഃ || 2.14.51 ||

സോമസൂർയൗ ച കാകുത്സ്മ
 ശിവവൈശ്രവണാവപി |
 വരുണശ്ചാഗ്നിരിന്ദ്രശ്ച
 വിജയം പ്രദിശന്തു തേ || 2.14.52 ||

ഗതാ ഭഗവതീ രാത്രിഃ
 കൃതം കൃത്യമിദം തവ |
 ബുധ്യസ്വ നൃപശാർദൂല
 കൂരു കാർയമനന്തരം || 2.14.53 ||

ഉദതിഷ്ഠത രാമസ്യ
 സമഗ്രമഭിഷേചനം |
 പൗരജാനപദാശ്ചാപി
 നൈഗമശ്ച കൃതാഞ്ജലിഃ || 2.14.54 ||

സ്വയം വസിഷ്ഠോ ഭഗവാൻ
 ബ്രാഹ്മണൈഃ സഹ തിഷ്ഠതി |
 ക്ഷിപ്രമാജ്ഞാപൃതാം രാജൻ
 രാഘവസ്യാഭിഷേചനം || 2.14.55 ||

യഥാ ഹൃപാലാഃ പശവോ
 യഥാ സേനാ ഹൃനായകാ |
 യഥാ ചന്ദ്രം വിനാ രാത്രി -
 ര്ധഥാ ഗാവോ വിനാ വൃഷം || 2.14.56 ||

ഏവം ഹി ഭവിതാ രാഷ്ട്രം
 യത്ര രാജാ ന ദൃശ്യതേ |
 ഏവം തസ്യ വചഃ ശ്രുത്വാ
 സാന്ത്വപൂർവമിവാർഥവത് || 2.14.57 ||

അഭ്യക്തീര്യത ശോഭേന
 ഭൂയ ഏവ മഹീപതിഃ |
 തതസ്തു രാജാ തം സുതം
 സന്നഹർഷഃ സുതം പ്രതി || 2.14.58 ||

ശോകരക്തേക്ഷണഃ ശ്രീമാ -
 നുദ്വീക്ഷ്യവാച ധാർമികഃ |
 വാക്യൈസ്തു ഖലു മർമാണി
 മമ ഭൂയോ നിത്യന്തസി || 2.14.59 ||

സുമന്ത്രഃ കരുണം ശ്രുത്വാ
 ദൃഷ്ട്വാ ദീനം ച പാർഥിവം |
 പ്രഗൃഹീതാഞ്ജലിഃ കിഞ്ചിത്
 തസ്മാദ് ദേശാദപാക്രമത് || 2.14.60 ||

യദാ വക്തും സ്വയം ദൈന്യയാ -
 ന ശശാക മഹീപതിഃ |
 തദാ സുമന്ത്രം മന്ത്രജ്ഞാ
 കൈകേയീ പ്രത്യുവാച ഹ || 2.14.61 ||

സുമന്ത്ര രാജാ രജനീം
 രാമഹർഷസമുത്സുകഃ |
 പ്രജാഗരപരിശ്രാന്തോ
 നിദ്രാവശമുപാഗതഃ || 2.14.62 ||

തദ് ഗച്ഛ ത്വരിതം സുത
 രാജപുത്രം യശസ്വിനം |
 രാമമാനയ ഭദ്രം തേ
 നാത്ര കാര്യാ വിചാരണാ || 2.14.63 ||

അശ്രുത്വാ രാജവചനം
 കഥം ഗച്ഛാമി ഭാമിനി |
 തച്ഛുത്വാ മന്ത്രിണോ വാക്യം
 രാജാ മന്ത്രിണമബ്രവീത് || 2.14.64 ||

സുമന്ത്ര രാമം ദ്രക്ഷ്യാമി
 ശീഘ്രമാനയ സുന്ദരം |
 സ മന്യമാനഃ കൽയാണം
 ഹൃദയേന നന്ന ച || 2.14.65 ||

നിർജഗാമ ച സ പ്രീത്വാ
 ത്വരിതോ രാജശാസനാത് |
 സുമന്ത്രശ്ചിന്തയാമാസ
 ത്വരിതം ചോദിതസ്തയാ || 2.14.66 ||

വ്യക്തം രാമാഭിഷേകാർഥേ
 ഇഹായാസ്യതി ധർമരാട് |
 ഇതി സുതോ മതിം കൃത്വാ
 ഹർഷേണ മഹതാ പുനഃ || 2.14.67 ||

നിർജഗാമ മഹാതേജാ
 രാഘവസ്യ ദിദ്യക്ഷയാ |
 സാഗരഹ്രദസങ്കാശാ -
 ത്സുമന്ത്രോന്തഃപുരാച്ഛുഭാത് |
 നിഷ്ക്രമ്യ ജനസംബാധം
 ദദർശ ദ്വാമഗ്രതഃ || 2.14.68 ||

തതഃ പുരസ്താത് സഹസാ വിനിഃസൃതോ
 മഹീപതേർദ്വാമഗതാൻ വിലോകയൻ |

ദദർശ പൗരാൻ വിവിധാൻ മഹാധനാ -

നൂപസ്ഥിതാൻ ദ്വാരമുപേത്യ വിഷ്ഠിതാൻ || 2.14.69 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
അയോധ്യാകാണ്ഡേ ചതുർദശഃ സർഗഃ ||